

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

STRONOMICVM
ENVMERATIO
PARTIVM INSTRV
MENTORVM.
SEQVENTIVM.

Partes instru-
mentorum q̄t
& quales sunt.

Regula gene-
ralis de motu
omniū plane-
tarī inueni-
endo in anno
Bisextili dili-
citer nota-
la, cui⁹ etiā
fus est non
in medio
notu inueni-
endo, verum
etiam in Ar-
gumento.

¶ Partes nunc instrumentorum, tres superiores planetas docen-
tium, in genere & una, ut dicitur fidelia, cum inter se per omnia con-
ueniant, persequemur. Saturni autem motus solummodo tradetur,
per quem reliquorum quoq̄ cursus scies. Primum itaq̄ in proximè suc-
cedenti figura Zodiaco quidam fixus seu firmus ostenditur, in deci-
ma sc̄ sphaera imaginandus. Post hunc rotula uolubilis cum indice, cui⁹
inscripta littera M, uoluitur haec in centro mundi, cuius limbo numeri
insunt, lineis quibusdam confuso ordine assignatis, ab 1 in 100 usq̄
prodeentes. Linearum quaelibet unum annum notat. Iuxta indicem
istius figuræ menses anni duodecim exprimuntur, quorum singuli in
gradus sunt secuti, gradus quilibet 5 dies continet, præterquam in
Januario, Martio, Maio, Julio, Augusto, Octobre, & Decembre, In
quibus ultimus gradus 6 dierum est, in Februario autem saltem triū.
Et hoc anno Comuni, In anno bisextili, alia est ratio, ubi motum ali-
cuius stellæ ad diem statutum habiturus, 24 Februarii diem obserua-
bit. Si euim dies propositus, 24 Februarii sequitur, addendum adhuc
alter est, & deinde motus quærendus, ut si in anno bisextili, motum h̄
cupias ad 25 Februarii, tum non ad 25 sed ad 26, inuestigabis.
Aliter: Motum Saturni uis ad 12 Martii, iam pro duodecimo deci-
mum tertium sumes, & ita per totum anni reliquum cursum ages. Hęc
rota nihil amplius theoretica confert, nisi quod per eam medius motus
sine calculatione inquiri possit. Hanc sequitur rota altera, idem centrū
mundi sc̄ habens, indicem uel ostensorum littera P notatum. Duos
insuper circulos per G H I k L M, penes oppositum augis si-
gnatos, gerit, quilibet eorum, more astronomico, in 360 gradus, id est,
12 Signa diuiditur. Quanquam uero K L M circulus ex deferentis
centro ducatur, nihilominus tamen ditissimo eiusdem à centro equan-
tis summittur. Circulorum amborum gradus, lineis quibusdam exili-
bus connectuntur, numeri horum seu zifrae infra circulum K L M,
ab ostensori P oriendo, sinistrorsum describuntur, per illos gradus
centrum quæritur, quo cum deinde latitudo inuestigatur. In eadem ro-
tula adhuc signa litorum duo à deferente occultata habentur, que in
tersectiones deferentis & Eclipticæ indicant, caput caudæ draconis
dicuntur. Scias præterea Saturnum, donec à medio (quod uenter me-
tionalis dicitur) inter caput & caudam, iuxta augis oppositum, cum
Epicllo suo in deferente usq̄ ad caput mouetur, meridionalem ascen-
denter nuncupari. Rursum, Epicllo una cum deferente à capite draconis
ad medium siue uentre Septentrionalem, iuxta augem promon-
te, planetam septentrionalem ascendentem dici, quod significant
litteræ M A & S A ibidem expræsse. Eodem modo altera medie-
tatis nota, ad caudam usq̄ draconis, Septentrionalis descendens, alte-
ra uero usq̄ ad mediū, iuxta augem aduersum, meridionalis descendens
appellabitur, quod repræsentant litteræ S D & M D. Ultra hęc
Tertia rota cum inscriptione DEFERENS SATVRNI, quæ
epiclum gestat, supereft, in qua Epicllo duo offeruntur, quorum infe-
rior 360 gradus, id est, 12 Signa complectitur. Principium illius
Cruce + signatum est, notatq̄ augem epiclī medianam. Alius est epiclī
clus, cui index cum Y est, extremitas huius annos habet, minutis line-
olis interstinctos, numeris ab 1 usq̄ in 100 citra ordinem adiectis.
Deinde uersus centrum Menses, dictim (ut sic loquar) perscribuntur.
Postremo omnium, modica & centro uicina circumferentia stella qua-
dam notata cernitur, ueram epiclī Saturnini circulationem exhibēs.
Fila insuper tria, unum è centro mundi A, alterum è centro Aequan-
tis E, Tertium è centro epiclī F, ad huius theoreticae consumationem
pertinentia, prominent. At qui nunc mihi uideor sati superq̄ instru-
menti partes declaras, admonēs interim, ut similia de Ioue & Martæ
intelligantur, qualia de Saturnoprodita sunt. Interesse tamen hoc unū,
quod uera circulatio Martis, in extremitate epiclī, cum stella pariter,
ut Saturni signata, depingatur.

SEQ VIT VR
VSVS INSTRV
MENTI.

fus rotæ in-
terioris.

¶ Vsurus hoc instrumento motumq̄ Saturni inuestigatur, prin-
cipio anñum ad quem libet nosse proponat. Ille autem annus, cum sit
ante uel post Christum consideretur. Quoniam si posterior est nativita-
te dominica, radix erit ad tot centenarios, quot propositus numerus
in se continet, quærenda, semper enim in centenos annos radices in
præsenti tabula ponuntur. Si uero prior Christo nato est annus, tum ra-

CAESAREVM

dex inquirenda est ad proximum centenarium sequentem post illum
annum, ueluti ex sequentibus disces. Radice itaq̄ ex tabulis adiunctis
accepta, tortidem signa, gradus & minuta in Zodiaco requirenda sunt
ad quorum repertorum finem index infimi orbis, cui litera est M po-
natur. Ab inde in limbo annum præpositum, annum puta completem
& elapsum ultra centesimum numera, per quem filum è centro A heré
tem trahe, cui inuariatio sic indicē M una cum fiducie linea substitue.
Rota hoc modo firma permanente, filum ex A centro per diem men-
sis quoq̄ duc (horæ siquidem in motibus adeo tardis, & instrumento-
rum huiusmodi angustiis obseruari nequaunt) rursusq̄ ostensorum.
M subitus idem filum reponit, & ita prior uel maior tabularum uerē
ordinata erit, cuius index in Zodiaco medium Saturni motum, qui à
principio arietis secundum ordinem signorum accipi debet, ostendit.
Et quamvis motus ille medius nihil omnino per se huius instrumenti
usum adiuuat, nihilominus tamen, orbis ille hoc pacto sequuturo usui
præparandus seu accomodandus erat.

VSVS
SECUNDÆ.
ROTULÆ.

Secunda ro-
ta usus.

¶ Iam ergo ad secundam tabulam perge, & ostensorum eius, ubi Sa-
turni aux scriptum inuenis, augi saturniæ in Zodiaco per 4. Enunciatiū
antea quæsitæ, superpone. Quam sic immotam pariter custodies, do-
nec uerum motum habueris. Ibi uero considera, quisnam graduum cir-
culi G H I indicem M contingat, eundem gradum in circulo K. L.
M quoq̄ uideto, ubi centrum Saturni medium terminatur, ueluti si in-
dex literam G tangat, tum à linea G transcurrit usq̄ ad K &c. Post
hac filum centri E extende per punctum illud seu gradum centri, sub
quod filum denuo deferentem, una cum Epicycli centro statue, sicq̄ de-
ferentem firmum tene. Epicyclum deinceps ordinat, quod ita fiat, si sum-
mas ex secunda tabula, sub titulo argumenti, è regione centenarii inter-
clusi in annis propositis, Signa gradus & minuta, que numeri in epi-
clico inferiori uel minori à cruce + secundum signorum successum, fi-
ni illius numeri admoue indicem Y inferioris epiclī. Consequenter
in lympo superioris epiclī tempus propositum quære, cui reperto fi-
lum è centro F impone, indicem uero cum sua fiducie linea subiunge,
quo factō diem statutum vna cum hora in Calendario superioris epi-
clici iuxta rationem examina, examinato iterum filum applica, intra
quod ostensorum Y reducito. Vtrumq̄ sic epiclum firmum seruans,
filum æquantis ex E protrahe per centrum epiclī, inferioremq̄ epiclī
cum cruce sub idem loca, & ita uniuersam theoreticam ad præsens
institutum cum rotis absolutam habes. Iam ergo contemplari potes
quam altus planeta in epiclī subsistat, quantum epiclīus à mundi
centro in deferenti euariet, quem planeta epiclī locum occupet &
huiusmodi.

VERVM
LOCVM SATVR
NI INVENIRE.

¶ Adhæc si motum Saturni uerum (cui rei gratia instrumentum
præsens factum maxime est) scire cupis, filum ex centro mundi pro-
tende per medium paruæ stellæ in uera epiclī circulatione sitæ, quod
filum in Zodiaco uerum Saturni locum ad præstitutum diem in-
dicat.

Veri loci in-
quisitio.

CENTRVM
SATVRNI VERVM
QVO PACTO SIT
INVENIENDVM.

¶ Centrum uerum & æquatum filum è centro A per centrum epi-
clici tractum ostendit in circulo G H I, eo autem opus est ad lati-
tudinem Saturni inueniendam, Signa uero, gradus & minuta nu-
meranda erunt ab indice. P. inchoantibus secundum signorum
successionem,

C ii